

ABDULLA QAHHOR JASORATI

*Olqarova Zarina Nosir qizi**Toshkent Moliya instituti talabasi**Ilmiy rahbari: Mahkamova Shahnoza*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Abdulla Qahhor hayoti va ijodi hamda uning asarlari va hikoyalari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Abdulla Qahhor, «Qishloq hukm ostida», «Otning o'limi itning bayrami», «Sarob» romani, «Hikoyalar» to'plami, «Kampirlar sim qoqdi», «Xotinlar», «O'g'ri», «Bemor», «Anor», «Sinchalak», «Qo'shchinor chiroqlari».

O'zbek adabiyoti rivojiga ulkan hissa qo'shgan Abdulla Qahhor 1907 yilda Qo'qon shahrida temirchi oilasida tug'ilgan. Bolaligi Qo'xon va uning atrofidagi qishloqlarda o'tgan. Mamajon Oqqo'rg'on qishlog'idagi saviya usuli maktabida tahsil olgan. Oilasi Qo'xonga ko'chib ketgach, "Istiqlol" sho'ro maktabiga o'qishga kirib, maktab-internat, "Jamiyat", "Namuna" maktablarida, so'ngra universitetda tahsil oldi. "Bilim yurt"ning "Adib" qo'lyozma jurnalida dastlabki mashqlar bilan qatnashadi. 1925-yilda Toshkentdagi "Qizil O'zbekiston" gazetasi tahririyatining "Ishchi-batrak maktublari" varaqasiga muharrirlik qilgan. Gazetada ishlab yurib, O'rta Osiyo davlat universitetining ishchilar fakultetini tugatgan (1928).[1] Abdulla Qahhor yana Qo'xonga borib, o'qituvchilarni qayta tayyorlash kursida dars berdi; Oradan ko'p o'tmay viloyat "Yangi Farg'ona" gazetasiga kotib, "Chig'iriy" hajviy bo'limi mudiri (1929) lavozimlariga tayinlanadi. Abdulla Qahhorning "Oy kuyganda" nomli ilk hajviy she'ri "Mushtum" jurnalida Norin shilpiq taxallusi bilan bosilgan (1924). Keyinchalik uning bir qator hajviy she'r va hikoyalari "Mushtum", "Yangi yo'l" jurnallari va "Qizil O'zbekiston" gazetalarida Mavlon Kufur, Gulyor, Nish, Erkaboy, E-voy kabi taxalluslar bilan chop etilgan. Abdulla Qahhor 1930-yillarda Toshkentga qaytib, O'rta Osiyo Davlat universitetining pedagogika fakultetiga o'qishga kiradi (1930), ayni paytda "Sovet adabiyoti" jurnalida bosh muharrir bo'lib ishlaydi. O'z-o'zidan nashr etilgan muharrir va tarjimon (1935–1953). 1954-1956 yillarda O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi boshqaruvi raisi[2]. Abdulla Qahhor umrining oxirida Moskvaga davolanish uchun ketgan va shu yerda vafot etgan. U Toshkentdagi "Chig'atoy" qabristoniga dafn etiladi. Uning laqabi "Har doim bahor" bo'lgan yana bir asari Daxshat hikoyasi edi. Asarlari;

Hukm ostidagi qishloq" (1932, birinchi kitob), "Sarob" romani, "Hikoyalar" to'plami, "Sim taqillatgan kampirlar", "Xotinlar", "O'g'ri", "Bemor", "Anor", "Sinchalak", "Qo'shchinor chiroqlari" (1951, asli "Qo'shchinor" deb nomlangan. Bu asarda O'zbekistonda kolxoz tashkil etish (kollektivlashtirish) jarayoni, bu jarayondagi

murakkabliklar, kurash va qiyinchiliklar tasvirlangan. Asar haqida A. Qahhor yozadi: "Men o'z to'pini yo'qotib, o'sha yangi yo'lga chiqqandan keyin qolgan so'nggi askarning boshidan kechirganlarini tasvirlamoqchi edim. Lekin bu menga bog'liq." Turli sabablarga ko'ra maqsadimga erisha olmadim. Romani tanqidchilar tomonidan yaxshi kutib olindi, bu mening sevimli kitobim emas"), "Shohi so'zana" (1950, personajlar: Dehqonboy, Hafiza, Xolbuvi, Saltanat va boshqalar. [3] Bu asarni yozish chog'ida yozuvchi o'zini "Shohiy so'zana" romanida sinab ko'rmoqchi bo'ldi. U drama janrida bo'lib, Mirzacho'lda kolxozga ko'chib o'tgan), "Tishlar og'riyapti" (1954), "Ayajonlarim" (1966), "O'tmishdan ertaklar" (1964), "Muhabbat" (1966), "Mahalla", "Tomoshabog'", "Millatchilar", "Adabiyot o'qituvchisi", "Zilzila" (tugallanmagan va vafotidan keyin nashr etilgan) va boshqalar.[4]

Yozuvchining hikoyalarini shartli ravishda uch yo'nalishga bo'lish mumkin: tarixiy hikoyalar, hajviy hikoyalar, zamonaviy hikoyalar. Abdulla Qahhor "Xotinlar", "Asror bobo", "Ming jon", "Mahalla" qissalarida zamondoshlarining ma'naviy olami, insoniy fazilatlari, axloqiy pokligi, ma'naviy go'zalligini ko'rsatishga alohida e'tibor bergan. U o'z hikoyalarida xalq maqol va matallaridan o'rinli foydalangan. "O'g'ri" qissasida o'zgalarning baxtsizligini ro'zg'or manbaiga aylantirgan amaldorlar obrazi bor. Epigraf sifatida "Otning o'limi – itning bayrami" degan maqol olingan. "Dehqonning uyi yonib ketsa, yonib ketsin, ho'kizi nobud bo'lmasin. – Bir qop somon, o'n-o'n besh tayoq, arava, qamish uy, ho'kiz topib olish uchun suvga necha marta qozon tashlab qo'yish kerak? - bu hikoyadan olingan. "O'g'ri" qissasida "Mehin aytmaguncha belim sinadi", "Mushuk bekorga oftobga chiqmaydi", "Berganga bir ko'p, berganga o'n kam oladi", "Og'izni quruq qoshiq yirtadi", "O'" "Har bobi bilan o'ldiraman" kabi maqollar "Bemor" qissasida qo'llangan, og'ir kasal bo'lib vafot etgan ayolning taqdiri, qo'li kalta, uyqusi to'yumagan Sotiboldining ahvoli esa hali hamon "Begunoh go'dak" – kechalari xudodan shifo so'rab duo qilayotgan qizning ahvoli. Ona har qanday vaziyatda ham o'z farzandini o'ylaydi. Bu hikoyaning epigrafi sifatida "Osmon keng, yer qattiq" degan maqol qo'llangan. "Hikoyadagi unsinning farqi. Dahshatdan" va "O'g'ri"da Qobul bobo, "Anor"da Turobjon, "Bemor"da Sotibold o'zidan oldingilarga o'xshab, soqovlar asiri bo'lib yashashni istamaydi. Olimbek dodhoning sakkiz xotinidan eng kichigi – bor-yo'g'i besh oydan beri dor ostidagi kelinchak – Unsin eri to'liq javob bersa, Ganjiravonga – uyiga ketmoqchi. Dodhoning katta xotini Nodirmohbegim ertak so'zlab berayotgan edi: "Bola edim, dadajon, rahmat, bir mehmonxona yigiti. Kechalar shamolli. Endi qabristonga borib Asqarponsotning qabriga kim pichoq uradi. ?" – deyilgan edi. Unsin Dodho topshirgan topshiriqni bajarishga borganida o'tinni unutib, hikoya oxirida qo'rquvdan vafot etadi. "Ming hayot" qissasi 1956-yilda yozilgan. Asar qahramonlari quyidagilar: jikkakkina kishi, o'ziga juda ham katta ko'k xalatga burkanib olgan, «bu xotinning joni bitta emas, ming bitta» degan Mirrahimov, sakkiz oydan beri palatadan chiqmay

yotgan, o'n yildan beri xasta ayol Mastura Alieva, Masturaning eri Akromjon, Hoji aka. «Asror bobo» hikoyasida Usta Mo'min kitob ko'rib, Asrorqulning o'g'liga qochoq bo'lib yurgan kunlardan yodgor bo'lsin deb, «Yodgor» ismini qo'yadi. Hikoyada «Soxta tabassum» birikmasi salbiy emas, balki qahramonning matonati, irodasi, bardoshi belgisi bo'lib yuzaga chiqqan. Hikoya qahramoni Asror bobo Nikolay davrida tegirmonchi bo'lgan. «Mayiz yemagan xotin» hikoyasida yozuvchi yangi zamondagi o'zgarishlarni ko'rolmaydigan, paranjini tashlagan qizaloqdan tortib har bir keksa ayolgacha - barchaga gumonsirab qaraydigan, ular haqida kurakda turmaydigan g'iybat gaplarni tarqatishdan or qilmaydigan mulla Norqo'zining hajviy qiyofasini yarattan.

Xulosa:

O'zbekiston xalq yozuvchisi Abdulla Qahhor mustaqillik yillarida o'zbek adabiyoti va madaniyati rivojiga qo'shgan ulkan hissasi uchun "Buyuk xizmatlari uchun" ordeni bilan mukofotlangan. Abdulla Qahhor 1968-yilda vafot etgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sanjar Sodiqov. So'z san'ati jozibasini. Toshkent. „O'zbekiston“, 1996.[1]
2. Sanjar Sodiq. Abdulla Qahhor ijodi va adabiy tanqid. Toshkent, „Universitet“, 1996.[2]
3. Normatov U. Abdulla Qahhorni anglash mashaqqati. Toshkent. „Universitet“, 1999.[3]
4. Qo'chqorov R. Men bilan munozara qilsangiz. -Toshkent Ma'naviyat nashr. 1999.[4]